

Maurici ROMIEU & Andriu BIANCHI (2005) = Maurice ROMIEU & André BIANCHI, *Gramatica de l'occitan gascon contemporanèu*, coll. Saber/Lenga, Peçac: Presses Universitaires de Bordeaux. **(Domergue Sumien)**

L'aspècte mei positiu e manifèst d'aqueth obratge deus bèths qu'ei la soa ambicion d'estar ua gramatica normau au servici d'ua lenga normau. Que cau insistir sus aqueth punt : la gramatica de Romieu & Bianchi qu'enuça la lenga occitana au medish nivèu de presentabilitat que las gramaticas de las lengas establidas (coma lo francés, l'espanhòu o l'italian) o de bèras lengas subordenadas dinamicas (coma lo catalan e lo basco). Lo libe aqueth qu'esperlonga e desvolopa directament la vision normativa e estandardizanta d'ua auta gramatica ja avantgardista, las *Fiches de grammaire d'occitan gascon normé – vol. 1* (1995), d'Andriu Bianchi e Alan Viaut, qui paregón dètz ans a en çò deu medish editor. Que poirem restacar a aquera tendéncia ambiciosa quauques autas gramaticas coma lo *Dictionnaire grammatical de l'occitan moderne* de Vernet (2000) e lo *Mémento grammatical du gascon* de Virabent e Salas L'Ostau [Birabent & Salles-Loustau] (1989).

La codificacion de las formas que i segueish la nòrma classica de l'occitan sens càder dens las aproximacions individualistas e destabilizantas qui caracterizan tantas autas gramaticas de la lenga nòsta. Ací, lo legedor que i tròba un modèl de gascon pro constant e coerent. Qu'aurem pogut esperar, benlhèu, ua referéncia explicita au trabalh de codificacion deu Conselh de la Lenga Occitana, que los dus autors ne son membres. Mes çò essenciau qu'ei de trobà'i la nòrma deu Conselh. Que s'i pòt destoscar totun quauques errors de codificacion, plan involontàrias naturaument, qui s'explican per l'estat enquèra fragil deu procès normatiu. Per exemple, dens las diferéncias tocant lo genre deus noms entre occitan e francés (p. 190, *agenda* qu'ei sonque femenin segon lo CLO e las tendéncias romanicas e non pas deus dus genres), dens la formacion deu femenin (p. 188, *rector* > *rectritz* segon Alibèrt e non pas *rectora**), dens l'ortografia deu jonhent e deus mots compausats (p. 30, *occitanocatalan* segon lo CLO e non pas *occitano-catalan**), dens la fixacion deus mots neoformats (p. 460, *atenencs*, *brasilèrs* segon un us occitan autocentrat dempuish Mistral e afortit peu CLO, e non pas los francismes *atenians**, *brasilians**).

Mei luenh que la codificacion, la gramatica que tien l'ambicion de prepausar un gascon referenciau qui s'insereish dens la cèrca generau d'un occitan estandard, en tot englobà'i las granas varietats regionaus convergentas (çò qui va dens lo sens deu concèpte de l'*occitan larg* e deu modèl *pluricentric* d'estandardizacion). L'estandardizacion totun qu'ei enquèra prudenta, a mei inacabada a còps: que dèisha tròp sovent formas doblas, especiaument dens los vèrbs conjugats. Totun lo vèrb qu'ei la part mei complèxa de la morfologia occitana e que meritare ua fixacion mei precisa dens l'optica d'ua lenga referenciau. L'admission de formas segondàrias, per contra, que's justifica a prepaus de bèths punts hèra emblematics, sens que perturbe tròp, totun, la coesion de la lenga referenciau : article definit (*lo la* o forma pirenenca *eth era*); gestion sopla deus enonciatius dens la morfosintaxi (*que, be, ja, e...*). Aquera presentacion deus enonciatius qu'ei hèra intelligenta : me muisha que son un trèit tipic mes non sistematic deu gascon, dens lo temps e l'espaci. Lo gascon referenciau, atau, qu'arboria los enonciatius coma un recors expressiu legitim mes non obligatòri en tièner compte de la realitat lingüistica de tot lo domeni gascon. Esperem qu'aquò permeterà de har arrecular los mites identitaris de bèths militants culturaus qui dan deu gascon un imatge un drin inexacte sens estudià'u scientificament.

Tanben, la configuracion generau de la gramatica que permet d'integrar dens lo gascon referenciau los trèits mei emblematics de la koinè bearnesa, en coexisténcia dab certans autas foncionaments non bearnés —mes plan gascons totun— qui sarran mei lo gascon de las

tendéncias panoccitanas majoritàrias (principi de diasistematicitat). Atau los trèits de la koinè bearnesa qu'existeishen coma recors expressius e valorizats de la lenga comuna, mes sens empachar quauques solucions alternatives qui son mei diasistematicas.

L'aute pòl de dinamisme lingüistic gascon, l'aranés, n'ei pas oblidat. La gramatica que horneish las correspondéncias mei correntas entre lo gascon referenciau e lo gascon d'Aran. Aquera presentacion que serà ua ajuda tà connectar melhor lo desenvolopament actua de l'occitan aranés dab un *occitan larg* autocentrat, entà que la lenga nòsta non s'elabòre pas tròp en Aran coma s'estosse ua lenga-calc de l'espanhòu (e tanpauc, hòra Aran, non cau pas càder dens lo calc sistematic deu francés e de l'italian).

L'extension de las practicas gramaticaus tractadas qu'ei impressionanta. La part primèra qu'ei ua introduccion generau qui presenta l'occitan e los principis de fonetica e ortografia, dab un sarròt de precisions pedagogicas benvegudas. Puish, en seguida de la vision generativista de la *Grammaire béarnaise* de Horcada [Hourcade] (1986), las parts dusau e tresau que detalhan la sintaxi (frasa simpla e frasa complèxa): aqueras explicacions deu foncionament de la frasa que renden compte, d'efèit, de l'estructura mei ampla de l'enonciat. La part tresau que's consagra a la morfologia e la semantica lexicaus. Qu'ei aquí que vedèm lo resultat mei manifèst deu projècte d'estandardizacion: las formas que i son plan ordenadas e presentadas, dab ua seleccion intelligente tà evitar lo polimorfisme, mes sens apaurir jamei la diversitat deus recors expressius. En annèxes, que presam lo glossari deus tèrmes lingüistics (ua demostracion beròia de vulgarizacion scientifica en occitan), la bibliografia, l'indèx e especiaument un expausat practic e inedit de las usanças tipograficas.

La gramatica de Romieu & Bianchi que representa un saut qualitatiu dens la gramaticografia occitana pr'amor qu'utiliza l'occitan coma metalengatge, sens nat complèxe, e aquera practica qu'ei rara enquèra. Que revèrta un gra avançat de consciéncia sociolingüistica. L'us de l'occitan coma metalengatge que convien tot plen aus ensenaires e apreñaires qui practican la tecnica de l'immersion (immersion completa coma dens las escolàs aranesas e las Calandretas, o ben immersion parciau coma dens las classas bilingüas). Totun que seré estat mei coerent d'utilizar l'occitan, atanben, dens los noms deus quites autors e de las personas citadas: los antroponims que'us citan dens las formas francesas oficiaus... e que'us insereishen atau dens ua redaccion occitana; aquò si qu'ei de mau entèner...

La volontat de clartat pedagogica que's ved a través de l'esfòrç de compaginacion e mei un estil sòbri e plan accessible tau public cultivat. La clartat visuau, benveguda dens un obratge d'aquera densitat, que passa per bèths tablèus, esquèmas e mapas lingüistics (mes la precision de las mapas qu'auré pogut estar mei fina a prepaus deus limits de lengas e de las subdivisions deu catalan). En tot entretenièr ua clartat constanta, lo discors deus gramaticians non negligèish pas jamei la precision e n'a pas paur de l'exhaustivitat. Atau que tienèm ua de las gramaticas mei espessas de la lenga nòsta dempuish la de Ronjat. La fòrça dinamica deu gascon que's confirma dens l'anament generau deu renaissentisme occitan.

D'ara enlà, dens lo futur immediat, un enjòc fundamentau serà de trabalhar collectivament tà fixar definitivament las formas gramaticaus de l'*occitan larg* (dab los sons standards regionaus), en har convergir lo trabalh colossau de Romieu & Bianchi dab autes trabalhs d'inspiracion similara dens l'ensem deus maine occitan. Las causidas de Romieu & Bianchi, gràcias a la lor exhaustivitat e clarvedença, si que jogaràn un ròtle majorau dens l'emergéncia d'un estandard (pluricentric) qui réndia la nòsta lenga occitana apta tà complir totas las foncions de la societat modernizada.

Domergue SUMIEN